

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania Z. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie

o wypłatę zawieszony emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 marca 2024 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie
z dnia 1 marca 2022 r., sygn. akt III AUa 262/21,

**uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie przed Sądem
Apelacyjnym w Rzeszowie i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Romualda Spyt Dawid Miąsik Krzysztof Staryk

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie, decyzją z dnia 7 listopada 2019 r., przyznał Z. S. prawo do emerytury od 1 września 2019 r. Wysokość

emerytury została ustalona w kwocie zaliczkowej, tj. w kwocie 4 800 zł do czasu wyjaśnienia nieprawidłowości stwierdzonych na indywidualnym koncie ubezpieczonego w ZUS. Organ rentowy zawiesił jednocześnie wypłatę powyższego świadczenia w związku z uprawnieniem Z. S. do więcej niż jednego świadczenia, tj. emerytury z ZUS i emerytury wojskowej, do czasu dokonania wyboru, które ze świadczeń ma być wypłacane.

Decyzją z dnia 30 czerwca 2020 r. organ rentowy przeliczył ubezpieczonemu wysokość emerytury na podstawie art. 27 ustawy z dnia 17 grudnia 1999 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1251 ze zm.; dalej ustawa emerytalna) od 1 września 2019 r., a także zawiesił wypłatę tej emerytury do czasu wyboru emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych lub emerytury wojskowej.

Odwołania ubezpieczonego od obu tych decyzji połączono do wspólnego prowadzenia i rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 12 października 2020 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie zmienił zaskarżone decyzje „z dnia 7 XI 2019 r. znak: [...]i z dnia 30 VI 2020 r. znak: [...]” w ten sposób, że nakazał organowi rentowemu wypłatę zawieszonych emerytur od daty jej przyznania, tj. 1 września 2019 r.

Na wniosek Z. S. Sąd Okręgowy uzupełnił wyrok z dnia 12 października 2020 r., sygn. akt IV U 27/20, w ten sposób, że stwierdził, iż rozpoznaniu podlegają odwołania Z. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Rzeszowie „z dnia 7 listopada 2019 r. znak [...], z dnia 30 czerwca 2020 r. znak [...]i z dnia 13 listopada 2019 r. znak [...]” i zmienił zaskarżone decyzje „z dnia 7 listopada 2019 r. znak [...], z dnia 30 czerwca 2020 r. znak [...] i z dnia 13 listopada 2019 r. znak [...]” w ten sposób, że nakazał organowi rentowemu wypłatę zawieszonych emerytur od daty jej przyznania, tj. od 1 września 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, wyrokiem z dnia 1 marca 2022 r., w wyniku apelacji organu rentowego, zmienił wyrok Sądu Okręgowego i oddalił odwołania.

W sprawie ustalono, że decyzją z dnia 10 kwietnia 1996 r. Wojskowe Biuro Emerytalne, działając w oparciu o przepisy ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. 2024 r., poz. 242), przyznało Z. S. emeryturę wojskową. Procentowy wymiar

emerytury, przy zachowaniu zasady nieprzekraczania 75 % podstawy, wyniósł 75 %. Na powyższy wymiar świadczenia składa się 79.87% z tytułu 30 lat wysługi emerytalnej. Do wysługi emerytalnej, poza służbą wojskową, nie zostały zaliczone inne okresy - okresy pracy cywilnej.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że biorąc pod uwagę najnowszą uchwałę Sądu Najwyższego podjęta w składzie siedmiu sędziów z dnia 15 grudnia 2021 r., III UZP 7/21 (OSNP 2022 nr 6, poz. 58), zdezaktualizował się pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17 (OSNP 2019 nr 9, poz. 114), zgodnie z którym o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia z art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej nie decyduje data przyjęcia żołnierza zawodowego do służby wojskowej, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu emerytalnego. W powołanej uchwale (III UZP 7/21) stwierdzono, że ubezpieczonemu, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. i pobiera emeryturę wojskową wynoszącą 75% podstawy jej wymiaru obliczoną bez uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych, z tytułu których jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez niego (art. 95 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej w związku z art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin).

Sąd Apelacyjny podzielił powyższy pogląd i w związku z tym stanął na stanowisku, że nie ma możliwości pobierania tych dwóch świadczeń w zbiegu – emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i emerytury wojskowej.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku odwołujący się zarzucił:

1. naruszenie przepisów postępowania, których uchybienie mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a to:

1. art. 379 ust. 3 k.p.c. w związku z art. 363 § 1 i 3 k.p.c., art. 365 § 1 k.p.c. i art. 366 k.p.c. w związku z art. 353 § 1 i 3 k.p.c., skutkujące nieważnością postępowania apelacyjnego w niniejszej sprawie, przez wydanie zaskarżonego wyroku w sytuacji, gdy sprawa została już rozstrzygnięta prawomocnym (niezaskarżonym apelacją organu rentowego)

wyrokiem uzupełniającym Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 18 stycznia 2020 r., sygn. akt IV U 27/20, który orzekł, że:

„uzupełnia wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 12 października 2020 r. sygn. akt IV U 27/20 w ten sposób, że stwierdza, iż rozpoznaniu podlegają odwołania Z. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie z dnia 7. XI. 2019 r. - znak [...], z dnia 30. VI. 2020 r. - znak [...]i z dnia 13. XI. 2019 r. - znak [...] zmienia zaskarżone decyzje z dnia 7 XI 2019 r. znak [...], z dnia 30 VI 2020 r. znak [...]i z dnia 13 XI 2019 r. znak [...]w ten sposób, że nakazuje organowi rentowemu wypłatę zawieszonyj emerytury od daty jej przyznania tj. 1 września 2019 r.” - a w konsekwencji powyższego naruszenie art. 373 k.p.c. w związku z art. 386 § 1 k.p.c., przez niedopuszczalną zmianę wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 12 października 2020 r., sygn. akt: IV U 27/20 i oddalenie odwołań ubezpieczonego w sytuacji istnienia podstawy (prawomocność orzeczenia Sądu pierwszej instancji) do odrzucenia apelacji organu rentowego;

2. art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez nieprawidłowe sporządzenie uzasadnienia zaskarżonego wyroku i całkowite pominięcie przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w swoim wywodzie, rozważenia zarzutów kierowanych przez wnioskodawcę dotyczących nieważności postępowania;

3. art. 373 k.p.c. w związku z art. 386 § 1 k.p.c. przez niedopuszczalną zmianę wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 12 października 2020 r., sygn. akt: IV U 27/20 i oddalenie odwołań wnioskodawcy, w sytuacji istnienia podstawy (prawomocność orzeczenia Sądu I instancji) do odrzucenia apelacji organu rentowego;

4. art. 379 ust. 4 k.p.c. w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, przez wydanie w niniejszej sprawie wyroku przez sędziego powołanego na urząd Sędziego w sądzie powszechnym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 roku o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3),

II. naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub jego niewłaściwe zastosowanie, a to:

1. art. 95 ust. 1 i 2 oraz art. 96 ustawy emerytalnej w związku z art. 7 oraz w związku z art. 15a albo art. 18e ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin w związku z art. 32 Konstytucji RP, przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że ubezpieczonemu, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. i pobiera emeryturę wojskową wynoszącą 75% podstawy jej wymiaru obliczoną bez uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych, z tytułu których jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez niego, podczas gdy prawidłowa wykładnia tych przepisów, uwzględniająca treść normy wynikającej z art. 32 Konstytucji RP, prowadzi do wniosku że użyte art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej sformułowanie „emerytura (...) obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych” oznacza odwołanie się do zasad obliczenia emerytury wojskowej określonych w tych przepisach, a więc z uwzględnieniem wyłącznie służby wojskowej, co z kolei uzasadnia prawo do pobierania dwóch emerytur „wypracowanych” niezależnie od siebie; zatem o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia nie decyduje data przyjęcia do służby, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu emerytalnego; przy czym ten „brak możliwości” nie występuje wtedy, gdy emeryt wojskowy nie decyduje się na złożenie wniosku o doliczenie po zwolnieniu ze służby wojskowej okresów składkowych i nieskładkowych, choć mogą one zwiększyć podstawę wymiaru emerytury do 75%. Wspólnym bowiem mianownikiem uzasadniającym prawo do dwóch świadczeń są uwarunkowania wynikające z przepisów prawa niepozwalające na wykorzystanie stażu „cywilnego” w emeryturze wojskowej, a nie wybór emeryta.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i odrzucenie apelacji organu rentowego jako spóźnionej lub z innych przyczyn niedopuszczalnej oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Najpoważniejszy zarzut kasacyjny dotyczy nieważności postępowania przed Sądem Apelacyjnym (art. 379 pkt 4 k.p.c.) w związku z tym, że w składzie tego Sądu (który wydał zaskarżony wyrok) orzekał sędzia powołany na urząd sędziego Sądu Apelacyjnego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie i składzie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3), co oznacza, że wadliwość procesu powołania mogła prowadzić do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności tego sędziego w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Zarzut ten uwzględnia, między innymi, tezę 2. uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego – połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (LEX nr 2770251), zgodnie z którą sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego w sądzie powszechnym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, jeżeli wadliwość procesu powoływania prowadzi, w konkretnych okolicznościach, do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Tego rodzaju zarzut rozważany był między innymi przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 października 2022 r., I USKP 119/21 (OSNP 2023 nr 6, poz. 69), który przedstawił szereg istotnych i podzielanych przez aktualny skład Sądu Najwyższego uwag:

1. uchwała Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. ma *ex lege* moc zasady prawnej (art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1904, dalej: ustawa o SN), wiąże zatem wszystkie składy orzekające Sądu Najwyższego, także skład orzekający w rozpoznawanej sprawie;

2. uchwała połączonych Izb Sądu Najwyższego została uznana przez Trybunał Konstytucyjny, wyrokiem z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK-A 2020, poz. 61), za niezgodną z art. 179, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 183 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 7 i art. 2 Konstytucji RP, art. 2 i art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Trybunał Konstytucyjny, oceniając, czy uchwała Sądu Najwyższego podlega jego kognicji, odwołał się do art. 188 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach „zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami”. Mając na względzie tę regulację, Trybunał Konstytucyjny przypisał uchwale połączonych Izb cechy przepisu (aktu) prawa wewnętrznego, który może podlegać badaniu przez ten organ. W konsekwencji orzekł o jej niezgodności z powołanymi wzorcami ustawy zasadniczej i prawa międzynarodowego. Skutek przyjęcia przez Trybunał Konstytucyjny (w oparciu o art. 188 ust. 3 Konstytucji RP), że (tak zwana abstrakcyjna) uchwała Sądu Najwyższego stanowi nie tylko normę prawną, lecz wręcz przepis prawa wydany przez centralny organ państwowy, wynika z art. 190 ust. 3 Konstytucji RP. Skutek ten miałby polegać na tym, że, uchwała połączonych Izb Sądu Najwyższego straciła moc obowiązującą jako akt normatywny (jako przepis prawa).

3. w uchwale z 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22 (OSNP 2022 nr 10, poz. 95) Sąd Najwyższy ocenił konsekwencje przywołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego i stwierdził, że nie wkracza w tę ocenę (kwalifikację) Trybunału Konstytucyjnego (co do tego, że uchwała Sądu Najwyższego stanowi nie tylko normę prawną, lecz wręcz przepis prawa) i jej skutek (w postaci utraty mocy obowiązującej uchwały połączonych Izb Sądu Najwyższego jako aktu normatywnego lub jako przepisu prawa), uznając niezależność płaszczyzn dokonywanych ocen prawnych przez Trybunał Konstytucyjny i przez Sąd Najwyższy oraz niezależność kognicji obu tych organów (i pozostawiając tę ocenę doktrynie; por. krytycznie o wyroku Trybunału Konstytucyjnego: A.Kappes, J.Skrzydło: Czy wyroki neo-sędziów są ważne? – rozważania na tle uchwały trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., *Palestra* 2020 nr 5, s. 120; P.Tuleja: Ustrojowe znaczenie uchwały Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., *PiP* 2020 nr 10, s. 48; A.Łazarska: Refleksje na temat czynników „mrozjących” europejski dialog prejudycjalny, *Europejski Przegląd Sądowy* 2020

nr 12, s. 4; A.Wyrozumska: Rozdział 7 (w:) Problem praworządności w Polsce w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE (2018-2020), wstęp, wybór i redakcja: J.Baracz, A.Grzelak i R.Szyndlauer, Warszawa 2021; L.Garlicki: Trybunał Strasburski a kryzys polskiego sądownictwa. Uwagi na tle wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 19 grudnia 2020 r., Ástráðsson przeciwko Islandii, Przegląd Sądowy 2021 nr 4, s. 5; W.Hermeliński, B.Nita-Światłowska: Glosa do wyroku Wielkiej Izby ETPC z dnia 1 grudnia 2020 r., skarga nr 26374/18, Gudmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii, Europejski Przegląd Sądowy 2021 nr 5, s. 38; K.Stefański: Konsekwencje ukarania sędziego przez Izbę Dyscyplinarną Sądu Najwyższego, PiP 2021 nr 12, s. 3).

4. w uchwale z dnia 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, Sąd Najwyższy stwierdził równocześnie, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, nie mógł i nie wywarł bezpośredniego skutku wobec mocy wiążącej uchwały połączonych Izb jako orzeczenia Sądu Najwyższego. Nie oznacza on, że uchwała połączonych Izb została unieważniona, nie obowiązuje jako orzeczenie sądu, jako uchwała wykładnicza interpretująca prawo, czyli że została wyeliminowana z porządku prawnego (przestała istnieć) i nie wywiera skutków prawnych. W żadnym zakresie nie zostały uchylone (zmienione) przepisy ustawowe stanowiące podstawę prawną podejmowania przez Sąd Najwyższy uchwał interpretujących przepisy prawne poza rozstrzygnięciem konkretnych spraw sądowych. Nie były one też przedmiotem kontroli konstytucyjnej. Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym, uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego z chwilą ich podjęcia uzyskują moc zasad prawnych, a z art. 88 § 2 tej ustawy wynika, że odstępianie od zasady prawnej uchwalonej przez połączone Izby przez jakikolwiek skład orzekający Sądu Najwyższego, wymaga ponownego rozstrzygnięcia w drodze uchwały połączonych Izb. Takiej uchwały dotychczas nie podjęto. W tym też znaczeniu uchwała stanowiąca zasadę prawną wiąże wszystkie składy orzekające Sądu Najwyższego, które dopóty nie mogą przyjąć odmiennej interpretacji przepisu wyłożonego w tej zasadzie, dopóki nie nastąpi odstępianie od zasady prawnej przez odpowiedni skład Sądu Najwyższego. W tym kontekście warto przypomnieć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono trafny pogląd, zgodnie z którym składy Sądu Najwyższego nie mogą orzekać sprzecznie z zasadą prawną, dopóki nie nastąpi zmiana stanu prawnego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 sierpnia 2006 r., I PZP 2/06, OSNP 2007 nr 15-16, poz. 224 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 8 sierpnia 2007 r., II UK 23/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 296). Uchwały takie mają bowiem charakter abstrakcyjny, zatem – inaczej niż w przypadku typowych orzeczeń interpretacyjnych – ich moc wiążąca nie jest ograniczona zmianą okoliczności faktycznych, ale jedynie prawnych (przykładowo K.Markiewicz: Związanie sądu wykładnią

(w:) System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom IV. Część I. Postępowanie nieprocesowe. Vol. 2, red. T.Ereciński, K.Lubiński, Warszawa 2021).

Poglądy te podzielone zostały w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2023 r., IV KZ 59/21 (LEX nr 3516299), w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 19 października 2022 r., II KS 32/21 (OSNK 2023 nr 5-6 z. 24); z dnia 26 lipca 2022 r., III KK 404/21 (OSNK 2023 nr 5-6, z. 22); z dnia 14 czerwca 2023 r., II KK 489/21 (LEX nr 3585146) oraz z dnia 26 września 2023 r., II KK 288/23 (LEX nr 3608288), a także w uchwale składu siedmiu sędziów uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22 (OSNK 2002 z. 6, z. 22).

W uzasadnieniu uchwały połączonych Izb - Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., w części, która miała znaczenie przy rozpatrywaniu w obecnej sprawie kasacyjnego zarzutu nieważności postępowania wynikającej z art. 379 pkt 4 k.p.c., wyjaśniono, że ocenę bezstronności i niezawisłości sądu przeprowadza się na każdym etapie postępowania sądowego. Służą do tego różne instrumenty i regulacje kontrolne. Może z nich skorzystać zarówno obywatel, którego sprawa rozpoznawana jest przez sąd, jak też inni uczestnicy postępowania, a w pewnych szczególnych sytuacjach także sam sędzia lub sąd wyższej instancji. Oceniając zasadność wątpliwości co do bezstronności sędziego, sąd bierze pod uwagę wszelkie okoliczności, które mogą mieć wpływ na jej zachowanie. Mogą one obejmować powiązanie sędziego ze stronami sporu, okoliczności świadczące o uzależnieniu sędziego od określonych podmiotów zewnętrznych, w tym innych organów państwa czy partii politycznych. Znaczenie może mieć przy tym sposób uzyskania określonych profitów lub awansów przez sędziego. Wszystkie te okoliczności są szczegółowo analizowane w literaturze prawniczej. W szczególności mechanizm ten powinien polegać na ocenie zarówno stopnia wadliwości poszczególnych postępowań konkursowych, jak też okoliczności odnoszących się do samych sędziów biorących w nich udział oraz charakteru spraw, w których orzekają lub orzekały sądy z ich udziałem. Nie jest zatem wykluczone, że mimo powstania zasadniczych wątpliwości co do tego, czy dochowany zostaje standard niezawisłości i bezstronności danego sędziego uczestniczącego w składzie sądu ze względu na objęcie przez niego urzędu w postępowaniu konkursowym przeprowadzonym w sposób ustalony ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, to w konkretnych okolicznościach wątpliwości te nie zostaną potwierdzone, co będzie równoznaczne z koniecznością przyjęcia, że skład sądu z jego udziałem spełnia minimalne wymagania dla zachowania niezawisłości i bezstronności.

W ramach zróżnicowania i indywidualizacji oceny wpływu wadliwości procesu powołania na urząd sędziego na dochowanie standardu bezstronności i niezawisłości sądu orzekającego z udziałem takiego sędziego konieczne jest uwzględnienie całego zespołu rozmaitych kryteriów. Są nimi (także) okoliczności dotyczące samego sędziego, a mianowicie:

1. zaangażowanie sędziego bezpośrednio przed powołaniem na urząd, w jednostkach podległych Ministrowi Sprawiedliwości lub innych organach władzy wykonawczej, gdy kierownictwo organów zwierzchnich tych jednostek kształtowane było przez większość parlamentarną uchwalającą ustawę z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa;

2. stosunek sędziego do dokonywanych zmian, publicznie wyrażany zarówno w procedurze konkursowej, jak i później, zwłaszcza w zakresie akceptacji niekonstytucyjnych działań organów władzy wykonawczej wobec sądów, w tym Sądu Najwyższego, czy akceptacji utraty przez Krajową Radę Sądownictwa przymiotu niezależności;

3. stwierdzenie innych wadliwości w postępowaniu o powołanie do pełnienia urzędu, a zwłaszcza zaniechania wyłączenia się poszczególnych członków Krajowej Rady Sądownictwa w przypadkach postępowania wobec osób z nimi powiązanych, pozytywnego rozstrzygnięcia konkursów na urząd sędziego na rzecz osób uzyskujących awanse o charakterze administracyjnym w strukturze sądownictwa w drodze arbitralnych decyzji Ministra Sprawiedliwości, szczególnego braku transparentności procedur konkursowych wynikającego z utajniania części obrad Krajowej Rady Sądownictwa lub jej zespołów, albo braku możliwości zapoznania się z przebiegiem danego konkursu, głosowania przez członków Rady *in pleno* bez szczególnego uzasadnienia wbrew opiniom zespołów Rady, uzyskania wskazania Rady na urząd sędziego przy braku opinii organów samorządu sędziowskiego, lub po uzyskaniu opinii wyraźnie ukazującej brak poparcia kandydatury, w szczególności poprzez nieuzyskanie większości głosów poparcia lub uzyskanie wyraźnie niższego poparcia niż inny kandydat startujący w tym samym konkursie, a bez racjonalnego uzasadnienia takiej decyzji, albo po wcześniejszym uzyskaniu przez kandydata delegacji do sądu wyższego rzędu na podstawie arbitralnej decyzji Ministra Sprawiedliwości, niemającej racjonalnego uzasadnienia

merytorycznego związanego z jakością pracy danego sędziego lub też bez takiej delegacji, w przypadku niskiej jakości tej pracy;

4. procedury konkursowe, w których wskazano osobę o oczywiście mniejszych kompetencjach w stosunku do innych osób startujących w konkursie - w przypadku sędziów przedstawianych do awansowania przez Krajową Radę Sądownictwa istotne znaczenie będzie miał charakter awansu, w szczególności to, jak szybko do niego doszło oraz na jakie stanowisko awansował dany sędzia; n przykład awansowanie sędziego sądu rejonowego na stanowisko sędziego sądu apelacyjnego (tym bardziej Sądu Najwyższego) budzić może istotne wątpliwości co do jego niezależności, ze względu na podejrzenie, że swoje stanowisko zawdzięcza przede wszystkim politycznemu poparciu, a nie wiedzy prawniczej i doświadczeniu.

Identycznie co do wymogu oceny procedury powoływania sędziów jako komponenty rozstrzygnięcia o niezawisłości i bezstronności sędziego w kontekście zagwarantowania skutecznej ochrony sądowej na gruncie art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE wypowiedział się wielokrotnie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wyrok TSUE w sprawie C-585/18 i in., wyrok TSUE w sprawie C-824/18, wyrok TSUE w sprawie C-791/19, wyrok TSUE w sprawie C-487/19 - omówione w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2022 r., III KK 404/21, OSNK 2023 nr 5-6, poz. 22).

Rozpoznając kasacyjny zarzut nieważności postępowania przed Sądem Apelacyjnym, Sąd Najwyższy, na podstawie dokumentacji konkursowej przekazanej przez Krajową Radę Sądownictwa, ustalił, co następuje.

Uchwałą nr [...]Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 6 listopada 2018 r. w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na trzy z czterech stanowisk sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie, ogłoszonym w Monitorze Polskim z 2018 r., poz. 323, Krajowa Rada Sądownictwa: 1. przedstawiła Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosek o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie: K.K., J. P., A.S., 2. nie przedstawiła Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie: B. B., B. F., K.K., E.S.

Na posiedzeniu 5 listopada 2018 r. zespół członków Krajowej Rady Sądownictwa jednomyślnie postanowił rekomendować Krajowej Radzie Sądownictwa przedstawienie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosku o powołanie na wolne stanowisko sędziowskie K.K., J.P. oraz i A.S. Odnosnie do B. B., B.F., K.K., E.S. oddano po 3 głosy „wstrzymujące się”, przy braku głosów „za” i „wstrzymujących się”

W uzasadnieniu stanowiska zespół członków Krajowej Rady Sądownictwa wskazał, że w niniejszym postępowaniu nominacyjnym poziom poparcia Kolegium Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie i Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Apelacji Rzeszowskiej, a także uzyskane przez kandydatów oceny kwalifikacji nie są miarodajne, ponieważ nie odzwierciedlają rzeczywistego poziomu ich kwalifikacji. Na podstawie analizy całokształtu dokumentacji zgromadzonej w tym postępowaniu nominacyjnym zespół uznał, że wysokie, wyróżniające i odpowiadające wymogom orzekania w sądzie apelacyjnym kwalifikacje posiadają obecnie K.K., J.P. oraz A.S. Pozostali uczestnicy postępowania, tj. B.B., B.F., K.K. oraz E. S. nie wypełniają, ocenianych łącznie, kryteriów wyboru wymienionych w art. 35 ust. 2 ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa w stopniu uzasadniającym przedstawienie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosków o ich powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego.

Krajowa Rada Sądownictwa podzieliła stanowisko zespołu członków i podjęła uchwałę, że kandydatury K. K., J.P. oraz A.S. zostaną przedstawione Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej z wnioskiem o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie.

Przedstawiając kandydaturę K.K., Krajowa Rada Sądownictwa wskazała, że kandydatka w 1999 r. ukończyła wyższe studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu [...] w R., uzyskując tytuł magistra z wynikiem bardzo dobrym. Od 1999 r. pracowała na uczelniach wyższych, w szczególności w Wyższej Szkole Administracji i Zarządzania w P. i w Wyższej Szkole Inżynieryjno-Ekonomicznej w R. Uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu [...] z dnia 20 października 2003 r., na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej pod tytułem „Prawne uwarunkowania współpracy transgranicznej w polskim prawie publicznym” uzyskała stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa. W

latach 2004-2014 była zatrudniona jako adiunkt - nauczyciel akademicki na Uniwersytecie [...]. Po odbyciu aplikacji prokuratorskiej w okręgu Prokuratury Okręgowej w R. złożyła w październiku 2004 r. egzamin prokuratorski z wynikiem ogólnym dobrym. Uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu [...] z dnia 29 września 2014 r., na podstawie dorobku naukowego, w tym monografii jej autorstwa pod tytułem „Prawo łaski w Polsce na tle porównawczym. Dawniej i współcześnie”, uzyskała stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo. Od 1 października 2014 r. pracuje jako nauczyciel akademicki - profesor nadzwyczajny i pełni funkcję kierownika Zakładu Prawoznawstwa w Wyższej Szkole Prawa i Administracji w P. (obecnie: Wyższa Szkoła Prawa i Administracji [...] Szkoła Wyższa z siedzibą w R.). Kandydatka legitymuje się bogatym doświadczeniem dydaktycznym wynikającym z prowadzenia wykładów, ćwiczeń, konwersatoriów na kierunku prawo, administracja i bezpieczeństwo wewnętrzne między innymi z przedmiotu Nauka o państwie, Nauka o prawie, Prawo konstytucyjne, Ustrój organów ochrony prawnej, Prawo Unii Europejskiej, Podstawy prawa karnego i prawa wykroczeń oraz Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych. W zakresie swojej pracy dydaktycznej zajmowała się także prowadzeniem zajęć na seminarium doktoranckim w Wyższej Szkole Prawa i Administracji z siedzibą w R., seminariach magisterskich i licencjackich na kierunku prawo, administracja i bezpieczeństwo wewnętrzne. Jest także wykładowcą Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, członkiem Rady Naukowej Przeglądu Więziennictwa Polskiego wydawanego przez Centralny Zarząd Służby Więziennej w W. oraz członkiem Towarzystwa Prawa Konstytucyjnego. Prowadziła także szereg innych szkoleń i wykładów, w tym z zakresu ochrony danych osobowych adresowanych do notariuszy i pracowników kancelarii notarialnych oraz dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych dla działaczy [...] Związku Piłki Nożnej. Ponadto jest członkiem kilku eksperckich zespołów, w tym od 2016 r. Zespołu badawczego do przeprowadzenia oceny regulacji prawnych w zakresie postępowania wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie dla życia, zdrowia i wolności seksualnej innych osób oraz analizy stosowania właściwych przepisów ustawowych, powołanego przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Jest autorką i współautorką wielu publikacji książkowych i artykułów dotyczących przede

wszystkim praw człowieka, a w szczególności jego godności, ustroju organów wymiaru sprawiedliwości, prawa europejskiego, etyki zawodowej. Lista publikacji obejmuje między innymi dwie monografie, trzy komentarze, jedną pracę redakcyjną, pięć podręczników i 46 artykułów. Kandydatka uczestniczyła w wielu konferencjach i seminariach naukowych. Z oceny kwalifikacji sporządzonej przez S.U. - sędziego Sądu Apelacyjnego w[...] wynika, że kandydatka spełnia wymogi formalne i merytoryczne do przedstawienia jej kandydatury na stanowisko sędziego Sadu Apelacyjnego w [...]. Oceniający stwierdził, że dorobek naukowy kandydatki oraz jej osiągnięcia w zakresie kształcenia kadr, uczestnictwo w działalności organizacyjnej w szkolnictwie wyższym, treść sporządzonych opinii prawnych oraz dane zawarte w aktach osobowych, świadczą o dysponowaniu przez nią rozległą wiedzą prawniczą. Nabyte na przestrzeni szeregu lat pracy zawodowej oraz działalności społecznej bardzo duże doświadczenie zawodowe oraz pełnienie od wielu lat różnych funkcji w życiu uczelnianym dowodzą uznania jej osoby jako pracownika naukowego. Podkreślił, że K. K. systematycznie pogłębia swoją wiedzę prawniczą, zdobywając kolejne tytuły naukowe oraz stanowiska służbowe, jak też biorąc aktywny udział w konferencjach, seminariach i spotkaniach naukowych. Jest prawnikiem o szerokim *spectrum* zainteresowań, czego dowodzą jej publikacje naukowe oraz działalność ekspercka. Posiada również doświadczenie praktyczne, wynikające między innymi ze świadczenia pomocy prawnej na rzecz spółki jawnej oraz zasiadania w radzie nadzorczej spółki prawa handlowego.

Kolegium Sądu Apelacyjnego w [...] na posiedzeniu w dniu 23 lipca 2018 r. zaopiniowało (między innymi) kandydaturę K.K. - negatywnie (1 głos „za”, 4 głosy „przeciw”, 1 głos „wstrzymujący się”).

Na posiedzeniu Zgromadzenia Przedstawicieli Sędziów Apelacji [...] w dniu 11 września 2018 r. kandydatka uzyskała 2 głosy „za”, 44 głosy „przeciw” i 1 głos „wstrzymujący się”, przy 2 głosach „nieważnych”.

W ocenie Krajowej Rady Sądownictwa, uzyskany przez kandydatów w niniejszym postępowaniu nominacyjnym poziom poparcia Kolegium Sądu Apelacyjnego w [...] i Zgromadzenia Przedstawicieli Sędziów Apelacji [...] odzwierciedla poziom kwalifikacji jedynie A.S., w pozostałym zaś zakresie nie

znajduje on potwierdzenia w kwalifikacjach kandydatów wynikających z innych dokumentów zgromadzonych w toku tego postępowania.

W trakcie posiedzenia Krajowej Rady Sądownictwa w dniu 6 listopada 2018 r. na kandydaturę K.K. oddano 17 głosów „za”, nie oddano głosów „przeciw” ani „wstrzymujących się”, w rezultacie czego kandydatura ta uzyskała wymaganą bezwzględną większość głosów.

Sędzia K.K. była autorką opinii prawnej z dnia 13 lutego 2017 r., znak B-[...], sporządzonej na zlecenie Skarbu Państwa – Ministra Sprawiedliwości dotyczącej „reformy” funkcjonowania Krajowej Rady Sądownictwa. Stwierdziła w niej między innymi, że „z Konstytucji nie wynika, że <wybór spośród sędziów> jest dokonywany przez samych sędziów. Wprawdzie Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 18 lipca 2007 r., K 25/07, stwierdził, że członkami Krajowej Rady Sądownictwa „mogą być sędziowie, wybierani przez sędziów”, ale stanowisko to nie znajduje oparcia w wyraźnym brzmieniu art. 187 ust. 1 pkt 2, zwłaszcza, gdy zestawia się ten przepis z pkt 3, jak również, gdy dostrzeże się, że tam gdzie Konstytucja określa organ podejmujący daną decyzję, czyni to zawsze wyraźnie (np. art. 194 ust. 2, art. 199 ust. 1, art. 205 ust. 1, art. 209 ust. 1). Zgodnie z zasadą legalizmu kompetencji do podjęcia decyzji nie można domniemywać. Przywołać tu należy stanowisko zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 15 marca 2011 r., III KRS 1/11, OSNP 2012 nr 9-10, poz. 131, z którego wynika, że w regulacji konstytucyjnej (art. 187 ust. 1 pkt 2) nie określono wyłącznie prawa sędziów do wyboru piętnastu członków KRS, ale stanowi się, że ci członkowie wybierani są „spośród sędziów Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych. Zdaniem Sądu Najwyższego wynikają stąd wyraźne wskazówki ustawodawcy konstytucyjnego, które uformowały konstytucyjnie skład KRS wiąże w udziałem sędziów (...), nie przesądzone jednak, że owych sędziów bezwzględnie muszą wybierać sędziowie (...). Biorąc pod uwagę powyższe Konstytucja nie wymaga, aby członków KRS <spośród sędziów> bezwzględnie wybierali sami sędziowie. Gdyby takie było zamierzenie ustawodawcy art. 187 ust. 1 pkt 2 miałby inne brzmienie (...). Żaden przepis Konstytucji nie wyklucza, aby takiego wyboru w Polsce dokonywał parlament (...). Materia ta w Polsce należy do ustawy zwykłej. Jako argumentu przeciwko takiemu rozwiązaniu

nie można podnieść tego, że skoro posłów w skład Rady wybiera Sejm, a senatorów Senat, to sędziów powinni wybierać sami sędziowie. Z punktu widzenia konstytucyjnego istotne jest, aby w składzie KRS zasiadali sędziowie i to w zdecydowanej większości”.

Przedstawione okoliczności prowadzą do wniosku, że sędzia Katarzyna Kaczmarczyk-Kłak uzyskała rekomendację Krajowej Rady Sądownictwa do objęcia stanowiska sędziego w Sądzie Apelacyjnym w [...], mimo że nie uzyskała poparcia środowiska sędziowskiego. Ten brak poparcia skwitowany został ogólnym stwierdzeniem, że poparcie Kolegium Sądu Apelacyjnego w [...] i Zgromadzenia Przedstawicieli Sędziów Apelacji [...] nie odzwierciedla poziomu kwalifikacji omawianej kandydatki.

Wynika z tego, że Rada całkowicie zlekceważyła stanowisko organów samorządu sędziowskiego, przeciwstawiając mu posiadane przez kandydatkę kwalifikacje związane z jej dorobkiem naukowym i dydaktycznym, który nie potwierdza przygotowania do orzekania w procedurze cywilnej w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych w najwyższej instancji sądownictwa powszechnego (wskazuje na to dorobek naukowy i dydaktyczny przedstawiony w dokumentacji konkursowej ukierunkowany na inne dziedziny prawa niż prawo pracy i ubezpieczeń społecznych czy procedura cywilna). Gdy tę konstatację zestawia się z opisaną opinią prawną, to nasuwa się wniosek, że decydujący wpływ na taką, a nie inną ocenę kandydatki przez Radę miał udział kandydatki w legitymizowaniu Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie i składzie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Inaczej rzecz ujmując, rekomendacja Krajowej Rady Sądownictwa dla sędzi K.K. stanowiła gratyfikację za jej zaangażowanie w niekonstytucyjne działania organów władzy wykonawczej wobec sądów, prowadzące do utraty przez Krajową Radę Sądownictwa przymiotu niezależności.

W konsekwencji uznać należy, że skład Sądu wydającego wyrok w niniejszej sprawie był sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., bowiem stwierdzona wadliwość procesu powołania sędziego K.K. spowodowała, że nie zapewniono skarżącemu prawa do rozpoznania jego sprawy przez sąd niezależny i

bezstronny (art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności).

Nie jest natomiast uzasadniony zarzut naruszenia art. 363 § 1 i 3 k.p.c., art. 365 § 1 k.p.c. i art. 366 k.p.c. w związku z art. 353 § 1 i 3 k.p.c., który miałby skutkować nieważnością postępowania apelacyjnego w niniejszej sprawie (art. 379 ust. 3 k.p.c.), przez wydanie zaskarżonego wyroku w sytuacji, gdy sprawa została już rozstrzygnięta prawomocnym (niezaskarżonym apelacją organu rentowego) wyrokiem uzupełniającym Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 18 stycznia 2020 r., sygn. akt IV U 27/20.

W zarzucie tym skarżący sugeruje, że przez Sądem Okręgowym doszło do dwukrotnego orzeczenia wobec zgłoszonego przez ubezpieczonego roszczenia (w odwołaniach od decyzji z dnia 7 listopada 2019 r., znak [...], oraz z dnia 30 czerwca 2020 r., znak [...]) – raz w wyroku z dnia 12 października 2020 r., drugi raz w wyroku uzupełniającym z dnia 18 stycznia 2021 r., na co wskazuje redakcja sentencji wyroku uzupełniającego. To z kolei miałoby wskazywać, że wyrok Sądu drugiej instancji został wydany w warunkach nieważności, o której mowa w art. 379 pkt 3 k.p.c.

Należy zatem podkreślić, że uzupełnienie wyroku (art. 351 § 1 k.p.c.), na żądanie strony, jest możliwe wtedy, gdy sąd nie orzekł o całości żądania powoda, czyli gdy nie wydano rozstrzygnięcia merytorycznego co do niektórych z roszczeń przedstawionych przez powoda, a jednocześnie nie oddalono powództwa w pozostałej części. Uzupełnienie wyroku nie może natomiast polegać na ponownym orzeczeniu o roszczeniu (roszczeniach) rozstrzygniętym w wyroku uzupełnianym. W związku z tym wyrok uzupełniający z dnia 18 stycznia 2021 r., zgodnie z jego istotą, obejmuje swoim zakresem wyłącznie decyzję z dnia 13 XI 2019 r., znak [...], natomiast o decyzjach z dnia 7 listopada 2019 r., znak [...], oraz z dnia 30 czerwca 2020 r., znak [...], rozstrzyga wyrok uzupełniany (z dnia 12 października 2020 r.).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie przed Sądem drugiej instancji i w przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.).

[SOP]

[ms]